

RPO-699181-VII-720.5/12/PK

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji Zakładu Karnego nr 2 w Łodzi
(wyciąg)**

1. Wstęp

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku z dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. 2007 Nr 30, poz. 192) oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 30 marca 2012 r., do Zakładu Karnego nr 2 w Łodzi, (zwanego dalej Zakładem lub jednostką) udali się pracownicy Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (zwanego dalej KMP lub Mechanizmem): Magdalena Chmielak (z-ca Dyrektora Zespołu Krajowy Mechanizm Prewencji), Aleksandra Iwanowska, Przemysław Kazimirski, Marcin Kusy oraz Wojciech Sadownik (prawnicy). W wizytacji wzięła także udział dr n med. Joanna Żuchowska - ekspert KMP (specjalista chorób wewnętrznych).

Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji sprawdzili na miejscu sposób traktowania osób pozbawionych wolności – starszych, niepełnosprawnych, cudzoziemców oraz osób wobec których stosowane były środki przymusu bezpośredniego w 6. miesięcznym okresie poprzedzającym wizytację, w szczególności pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji wykonano następujące czynności:

- przeprowadzono rozmowy z ppłk Grzegorzem Królikowskim - dyrektorem Zakładu;
- dokonano oglądu terenu jednostki oraz pomieszczeń w Oddziale, w tym: cel mieszkalnych, celi zabezpieczającej, celi izolacyjnej, świetlicy, sal terapeutycznych, łaźni, kantyny, sali widzeń, ambulatorium i biblioteki;
- przeprowadzono w czasie wizytacji cel mieszkalnych i innych pomieszczeń rozmowy z osobami pozbawionymi wolności oraz pracownikami jednostki;
- przeprowadzono na osobności indywidualne rozmowy z wybranymi osadzonymi, w tym z: niepełnosprawnymi fizycznie, w podeszłym wieku, z osobami, wobec których stosowane były środki przymusu bezpośredniego oraz z odbywającymi karę pozbawienia wolności w Oddziale.

Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji poinformowali dyrektora Zakładu Karnego nr 2 o ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchali jego uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano: zarządzenia Dyrektora Zakładu Karnego nr 2 w Łodzi: Nr 57/09 (porządek wewnętrzny), 2/2010, 16/10 oraz 67/2011 (aneksy do porządku wewnętrznego); sprawozdanie sędziego penitencjarnego Sądu Okręgowego w Łodzi z wizytacji Zakładu Karnego nr 2 przeprowadzonej w dniach 2 – 5 listopada 2010 r. r.; analizę skarg złożonych przez osoby pozbawione wolności w Zakładzie w 2011 r.; rejestry zdarzeń nadzwyczajnych oraz samouszkodzeń w roku 2011 i 2012. Przedstawiciel Krajowego Mechanizmu Prewencji zapoznał się ponadto z nagraniami stosowania środków przymusu bezpośredniego wobec skazanego z oddziału terapeutycznego.

2. Legalność pobytu

Wizytowany oddział przeznaczony jest dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo. Mogą w nim

przebywać zarówno skazani pierwszy raz karani (P) jak i skazani młodociani (M), którzy są sprawcami przestępstw (także na tle seksualnym), przejawiający niepsychotyczne zaburzenia psychiczne, zaburzenia preferencji seksualnych, upośledzeni umysłowo. Trafiają tu także sprawcy chorzy somatycznie, niepełnosprawni fizycznie. Wśród zaburzeń zdiagnozowanych u osadzonych do najczęstszych należą: zaburzenia zachowania i osobowości, zaburzenia preferencji seksualnych, upośledzenie umysłowe, uzależnienia, organiczne zaburzenia osobowości i zachowania.

Połowę spośród skazanych przebywających w dniu wizytacji w Oddziale stanowili sprawcy przestępstw popełnionych na tle seksualnym. Jeden z więźniów, w związku z nadanym mu w trakcie pobytu w Oddziale statusem tzw. osadzonego niebezpiecznego, przebywał w celi przeznaczonej dla takich osób znajdującej się poza Oddziałem. Z informacji przekazanej wizytującym przez dyrektora Zakładu wynika, że więzień ten oczekuje na przetransportowanie do jednostki dysponującej celą dla osadzonych niebezpiecznych w oddziale terapeutycznym (ZK w Rawiczu).

3. Personel

W Oddziale zatrudnionych jest łącznie 8 osób pozostających w bezpośrednim kontakcie z osobami pozbawionymi wolności, związanym z prowadzeniem oddziaływań terapeutycznych. Na czele personelu terapeutycznego stoi kierownik (psycholog). Poza nim, w skład działu wchodzi 3 psychologów, wychowawca, terapeuta uzależnień, terapeuta zajęciowy oraz pielęgniarka. Warto dodać, że personel legitymujący się wykształceniem psychologicznym brał również udział w szkoleniu z zakresu seksuologii. W opinii KMP obsada etatowa Oddziału jest wystarczająca do prowadzenia właściwej pracy terapeutycznej.

Poza personelem terapeutycznym w bezpośrednim kontakcie z osadzonymi w Oddziale, pozostają również funkcjonariusze działu ochrony (oddziałowi).

Osoby pozbawione wolności z którymi rozmawiali pracownicy Mechanizmu bardzo pozytywnie wypowiadały się na temat pracy personelu terapeutycznego. Mówiły, że nie ma problemów z dostępem do poszczególnych osób z jego kręgu, a podejście, które prezentują wobec osadzonych jest ściśle zindywidualizowane. W odniesieniu do funkcjonariuszy działu ochrony, osadzeni z Oddziału negowali stosowanie przemocy fizycznej, wskazując jednakże na zdarzające się przypadki wulgarnych odpowiedzi padających na zadawane przez nich pytania. Krajowy Mechanizm Prewencji pragnie podkreślić, że wszystkie osoby pozbawione wolności pomimo utraty wolności nie tracą godności ludzkiej i w związku z tym, należne im jest właściwe, respektujące ten walor, zachowanie członków personelu jednostki. Mając na uwadze specyfikę wizytowanego Oddziału, wartym rozważenia w ocenie KMP, jest objęcie pracowników działu ochrony szkoleniami z zakresu komunikacji interpersonalnej oraz z zakresu charakterystyki zaburzeń niepsychotycznych. Warto przywołać w tym miejscu Standardy Europejskiego Komitetu Zapobiegania Torturom (patrz: Fragment Drugiego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (92) 3] dot. szkoleń funkcjonariuszy służb porządku publicznego), które wskazują, że nie ma lepszej gwarancji przeciwko złemu traktowaniu osoby pozbawionej wolności, niż dobrze wyszkolony funkcjonariusz Policji czy Służby Więziennej.

4. Warunki bytowe

Oddział zlokalizowany jest na I piętrze pawilonu A. Na potrzeby związane z zakwaterowaniem przebywających w nim skazanych przeznaczono 9 cel mieszkalnych o pojemności 3 – 6 miejsc. Łączna pojemność Oddziału wynosi 45 miejsc. W dniu wizytacji przebywało w nim 42 osadzonych.

Stan cel w Oddziale ocenić należy jako przeciętny. We wszystkich panowała czystość; wszystkie posiadają zabudowane kąciki sanitarne. Uwagę wizytujących zwróciło jednakże niepełne lub niewystarczające do czytania i pisania oświetlenie w niektórych z cel oraz stosowanie kotar zamiast drzwi w kącikach sanitarnych. W ocenie pracowników Mechanizmu, zamontowanie drzwi

wykonanych z trwałego materiału jest niezbędne dla spełnienia warunku intymności w trakcie korzystania przez skazanych ze znajdujących się w celach kądeków sanitarnych. Niezbędne także jest dokonanie przeglądu stanu oświetlenia w celach mieszkalnych połączone z wymianą żarówek na mocniejsze oraz uzupełnieniem brakujących. Wizytujący zwrócili także uwagę na brak drabinek oraz zabezpieczeń górnych łódek, chroniących korzystających z nich więźniów przed wypadnięciem. W ocenie przedstawicieli KMP, zaobserwowane braki mogą przyczynić się do upadków (m.in. osób, które nie ujawniły informacji o takich schorzeniach, jak padaczka) i spowodować ewentualne uszkodzenia ciała osób, które wchodzą na łódek korzystając z dostępnych, a nieprzystosowanych do tego mebli lub próbując na nie wskoczyć. Dla osób o obniżonej sprawności fizycznej wejście na piętrowe łódek może okazać się bardzo trudne lub praktycznie niemożliwe.

Na potrzeby związane z utrzymaniem higieny (kąpiel raz w tygodniu), przeznaczono łąnię wyposażoną w 7 stanowisk prysznicowych oraz kabinę ustępową. Jej stan jest dobry. Zamontowana instalacja wyciągowa działa sprawnie. Na ścianach brak było śladów wilgoci. Poza łąnią, w Oddziale znajduje się również łazienka wyposażona w umywalkę oraz prysznic, z której mogą korzystać więźniowie posiadający wydane przez lekarza zalecenie dodatkowej kąpieli. Biorąc pod uwagę pojawiające się krytyczne głosy więźniów dotyczące zbyt rzadkich kąpieli, warto przytoczyć jedno z ostatnich orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wydane w sprawie *Ananyev i inni przeciwko Rosji*, w którym Trybunał zauważył, że *Prawdziwie ludzkie środowisko nie jest możliwe bez łatwego dostępu do toalety czy możliwości utrzymania swego ciała w czystości. Trybunał często stwierdzał, że czas na wzięcie prysznica zwykle przyznawany więźniom w aresztach śledczych w Rosji był ograniczony do 15 – 20 minut raz w tygodniu. Był więc oczywiście niewystarczający do zachowania właściwej higieny ciała* (orzeczenie w trybie wyroku pilotażowego – 10 stycznia 2012r., Izba (Sekcja I), skargi nr 42525/07 i 60800/08). Krajowy Mechanizm Prewencji także stoi na stanowisku, że

możliwość kąpeli raz na tydzień jest niewystarczająca do utrzymania należytej higieny, a walor ekonomiczny takiej częstotliwości podnoszony często przez władze jednostek penitencjarnych, ma charakter jedynie pozorny. Więźniowie korzystający z dodatkowych, prowizorycznych kąpeli w celach mieszkalnych, zużywają więcej wody oraz prądu niezbędnego do jej podgrzania, niż zużyliby podczas kąpeli w więziennej łaźni. Dlatego w ocenie Mechanizmu władze Zakładu powinny zwiększyć częstotliwość kąpeli dla osadzonych.

Więźniowie przebywający w Oddziale mogą codziennie korzystać ze spacerów, które odbywają się na zmianę na 3 polach spacerowych. Powierzchnie pól spacerowych są porównywalne. Wszystkie wyposażono w ławki. Z informacji przekazanych wizytującym przez osadzonych obecnych w celach w czasie ich oglądu wynika, że jednorazowo ze spaceru korzysta maksymalnie 10 osób. W ocenie więźniów taka liczba nie powoduje tłoku podczas spacerów. Osoby mające problem z poruszaniem się (niepełnosprawne fizycznie), które związku z tym faktem wymagają i korzystają z pomocy współwięźniów, podczas rozmów z pracownikiem Mechanizmu wskazały, że w zasadzie nie korzystają ze spacerów nie chcąc obciążać dodatkowo swoich „pomocników”. W związku z odebranymi sygnałami oraz możliwością odbywania kary pozbawienia wolności w systemie terapeutycznym przez osoby niepełnosprawne, Krajowy Mechanizm Prewencji zaleca przystosowanie jednej z cel w Oddziale dla potrzeb osoby z niepełnosprawnością (w szczególności dla osoby poruszającej się na wózku inwalidzkim). Warto w tym miejscu dodać, że Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu w orzeczeniu z 2006 r. w sprawie Vincent przeciwko Francji (6253/03) uznał, że osadzenie osoby niepełnosprawnej w więzieniu, gdzie nie może ona poruszać się, w szczególności, opuścić celi samodzielnie, jest „poniżającym traktowaniem” w rozumieniu art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

W odniesieniu do warunków bytowych część osadzonych zgłosiła uwagi dotyczące: braku drzwi w kąciach sanitarnych, zimnej wody w celach mieszkalnych oraz niewystarczającego do czytania i pisania oświetlenia.

Kontrola osobista osadzonych z Oddziału odbywa się w odrębnym, niemonitorowanym pomieszczeniu wyposażonym w drewniany podest, stół oraz wieszak.

5. Traktowanie

Z udostępnionych przez administrację Zakładu danych wynika, że w 2011 r. odnotowano 33 zdarzenia nadzwyczajne, wśród których uczestnikami dwóch (pobicia) byli osadzeni odbywający karę w systemie terapeutycznym. W roku bieżącym, do dnia wizytacji, spośród dwóch wydarzeń nadzwyczajnych odnotowanych w jednostce, sprawcą jednego z nich (napaść na funkcjonariusza SW) był więzień odbywający karę pozbawienia wolności w Oddziale. Postępowania wyjaśniające wszczęte we wszystkich zaistniałych zdarzeniach, zostały zakończone.

Ponadto, w okresie 1 stycznia 2011 r. – 26 marca 2012 r. w Zakładzie Karnym nr 2 w Łodzi miało miejsce 59 aktów samoagresji osób pozbawionych wolności, wśród których tylko 1 popełnione zostało przez więźnia odbywającego karę pozbawienia wolności w systemie terapeutycznym. Zdarzenie to (pocięcie powłok skórnych) miało podłoże instrumentalne – osadzony próbował odreagować niezadowolenie z podjętej wobec jego osoby decyzji administracyjnej. Wszystkich poszkodowanych, objęto niezwłocznie po zaistniałym zdarzeniu wsparciem psychologicznym. W opinii KMP, tylko jeden przypadek samoagresji odnotowany wśród populacji Oddziału, świadczy w sposób dobitny o wysokim poziomie zadowolenia tej kategorii więźniów z adresowanych do nich oddziaływań terapeutycznych.

W 2011 r. w Zakładzie przyjęto do rozpatrzenia 158 skarg. Najwięcej spośród nich dotyczyło opieki zdrowotnej (44), traktowania przez funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej (41) oraz warunków bytowych (28). Dwie skargi uznane zostały za zasadne i dotyczyły odpowiednio: bezprawnej odmowy wydania osadzonemu wyników jego badań oraz zaginięcia korespondencji polecanej adresowanej do więźnia z przyczyn leżącej po stronie jednostki (błąd praktykantki).

Z osobami odpowiedzialnymi za powstałe uchybienia przeprowadzono rozmowy dyscyplinujące.

Zgodnie z informacją udzieloną przez Dyrektora wizytowanej jednostki w okresie 20 stycznia 2011 r. do dnia wizytacji środki przymusu bezpośredniego zastosowano łącznie 4 razy. Dominowała wśród nich siła fizyczna, której użyto w każdym przypadku. W 2 sytuacjach zastosowano ponadto kajdanki, cełę zabezpieczającą, pas obezwładniający jednoczęściowy oraz kask ochronny. Spośród osób, wobec których zastosowano wyżej wymienione środki przymusu bezpośredniego, dwie były skazanymi odbywającymi karę pozbawienia wolności w Oddziale. Wydarzenia z ich udziałem, podczas których użyto omawianych środków miały miejsce w dniu 16.11.11 r. oraz 28.03.12 r. W opinii KMP, liczba stosowanych środków przymusu bezpośredniego względem osób przebywających w Oddziale świadczy o ich nienadużywaniu i stosowaniu zgodnie z zasadą subsydiarności.

Analiza nagrań z monitoringu stosowania względem więźnia z oddziału terapeutycznego w dniu 28 marca 2012 r. środków przymusu bezpośredniego w postaci siły fizycznej, celi zabezpieczającej, jednoczęściowego pasa obezwładniającego oraz kasku ochronnego, nie wykazała nieprawidłowości w postępowaniu funkcjonariuszy SW odpowiedzialnych za stosowanie wymienionych środków. Pracownik Krajowego Mechanizmu Prewencji przeprowadził rozmowę z więźniem, wobec którego stosowane były te środki. Z uwagi na charakter czynu, stanowiącego przesłankę umieszczenia go w celi zabezpieczającej (czynna napaść na funkcjonariusza SW), komisja penitencjarna działająca w Zakładzie podjęła decyzję o zmianie jego kategorii penitencjarnej na „N”. W związku z brakiem w Oddziale celi dla takiej kategorii odsadzonych, więzień został przeniesiony do celi dla tzw. osadzonych niebezpiecznych zlokalizowanej w innym oddziale Zakładu, gdzie oczekiwał na przetransportowanie do ZK w Rawiczu dysponującego oddziałem terapeutycznym z celami dla więźniów kategorii „N”. Podczas rozmowy wskazał, że złożył do prokuratury zawiadomienie o pobiciu przez funkcjonariuszy SW

w trakcie stosowania środków przymusu bezpośredniego. Wizytujący zapoznali się w związku z tym z wynikiem badania lekarskiego po zakończeniu stosowania środków przymusu bezpośredniego (na nagraniu z kamery przenośnej zarejestrowano fakt odmowy przez osadzonego poddania się badaniu lekarskiemu przed umieszczeniem w celi zabezpieczającej). Rozpoznanie zawarte przez lekarza, nie wskazuje by więzień odniósł obrażenia, które mogły powstać w wyniku pobicia. Lekarz stwierdził jedynie otarcia nadgarstków charakterystyczne dla stosowania jednocześnie pasa obezwładniającego.

Krajowy Mechanizm Prewencji pragnie w tym miejscu podkreślić dobrą praktykę zaobserwowaną przy okazji analizy nagrań ze stosowania środków przymusu bezpośredniego, którą jest rejestrowanie za pomocą kamery przenośnej użycia również innych, aniżeli cela zabezpieczająca środków przymusu bezpośredniego. Praktyka ta w opinii Mechanizmu godna jest naśladowania przez inne jednostki penitencjarne, gdyż stanowi dodatkową gwarancję ochrony osoby, wobec której stosowane są środki przymusu bezpośredniego przed ewentualnymi nadużyciami ze strony funkcjonariuszy SW odpowiedzialnymi za ich przebieg. Co więcej, rejestrowanie przebiegu stosowania wszystkich środków przymusu bezpośredniego stanowi jednocześnie ochronę funkcjonariuszy SW przed ewentualnymi zarzutami osoby pozbawionej dotyczącymi przekroczenia przez nich uprawnień. Bez wątpienia, przypadek opisany powyżej, stanowi dobitny argument przemawiający za kontynuowaniem tej dobrej praktyki.

6. Dyscyplinowanie

Nieliczni spośród więźniów, z którymi rozmawiali przedstawiciele KMP byli karani dyscyplinarnie w Zakładzie. Ci którzy mieli do czynienia z tą formą odpowiedzialności nie skarżyli się na ogół na znaczną dolegliwość czy niezasadność kar, wskazując jednocześnie na zdarzające się przypadki odstępowania przez dyrektora od wymierzenia kary po wysłuchaniu osadzonego.

7. Prawo do informacji

Dokumentami regulującymi prawa i obowiązki osadzonych w jednostce są zarządzenia Dyrektora Zakładu Karnego: Nr 57/09 (porządek wewnętrzny), 2/2010, 16/10 oraz 67/2011 (aneksy do porządku wewnętrznego). Kopie porządku wewnętrznego znajdowały się w poszczególnych celach mieszkalnych Oddziału.

W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji przepisy zawarte w powyższych aktach sformułowane są jasno, a ich układ jest przejrzysty.

W każdej celi mieszkalnej, skazani mają dostęp do odbiorników telewizyjnych oraz radiowęzła.

Na ścianach korytarzy poszczególnych oddziałów wywieszono są adresy instytucji krajowych oraz międzynarodowych stojących na straży praw człowieka.

Krajowy Mechanizm Prewencji, po analizie sygnałów odebranych przez jego pracowników podczas rozmów z osobami pozbawionymi wolności, pragnie jednakże podkreślić pojawiającą się na ich kanwie potrzebę każdorazowego informowania osadzonych o przyczynach podejmowanych względem nich decyzji, w celu zapobieżenia ewentualnym spekulacjom mogącym niekorzystnie wpływać na atmosferę i bezpieczeństwo w jednostce (osadzeni podnosili, że nie zostali poinformowani o przyczynie wprowadzonego przez dyrektora jednostki nakazu oddawania igieł do szycia po zajęciach terapeutycznych).

8. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

W każdym oddziale mieszkalnym znajduje się samoinkasujący aparaty telefoniczny. Osadzeni mogą korzystać z nich w dni powszednie w godzinach od 9.00 do 11.00 i od 15.00 do 18.00, a w soboty, niedziele i święta w godzinach 8.30 – 11.30 i od 15.00 do 18.00. Maksymalny czas rozmowy telefonicznej może wynosić 5 min.

Widzenia w wizytowanej jednostce, realizowane są w soboty oraz w niedziele, w sali widzeń. Spotkania więźniów z osobami odwiedzającymi

odbywają się zarówno w sposób umożliwiający bezpośredni kontakt (9 stolików) oraz w sposób uniemożliwiający taki kontakt (1 stanowisko). Te ostatnie realizowane są w odrębnym pomieszczeniu o niewielkiej powierzchni. Na czas ich przeprowadzania rozkładana jest plastikowa przesłona oddzielająca osobę odwiedzającą od więźnia. Ze względu na wspomnianą niewielką powierzchnię pomieszczenia, funkcjonariusz SW nadzorujący przebieg widzenia siedzi tuż obok osoby odwiedzającej, co w ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji wpływa niekorzystnie na przebieg widzenia. Taka bezpośrednia bliskość funkcjonariusza może powodować, że ta jedyna forma kontaktu osobistego między dwojgiem ludzi, pozbawiona zostanie resztek intymności. Mając na uwadze fakt, że opisywane pomieszczenie wykorzystywane jest również w celu udzielania widzeń umożliwiających bezpośredni kontakt bez obecności funkcjonariusza SW, Mechanizm zaleca stworzenie innego pomieszczenia, przeznaczonego jedynie do celów odbywania widzeń w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt wyposażonego w monitoring z możliwością nasłuchu.

Przy sali widzeń funkcjonuje kantyna, w której osoby pozbawione wolności posiadające środki finansowe, mogą dokonywać trzy razy w miesiącu zakupów artykułów żywnościowych, tytoniowych i przemysłowych, dopuszczonych do sprzedaży w Zakładzie. Osadzeni realizują zakupy w sposób bezpośredni. Podczas widzeń, także osoby odwiedzające więźniów, mogą korzystać z kantyny. Zakupy mają wówczas formę poczęstunku (niespożyta podczas widzenia część zabierana jest przez osobę odwiedzającą) lub paczki żywnościowej dla osoby odwiedzanej. Poza artykułami spożywczymi, higienicznymi, tytoniowymi w kantynie dostępna jest także prasa oraz krzyżówki.

Zdecydowana większość więźniów, z którymi rozmawiali pracownicy Mechanizmu nie przekazała uwag krytycznych odnośnie korzystania z aparatu telefonicznego oraz realizacji widzeń w Zakładzie. Sporadycznie pojawiły się zarzuty dotyczące pokrywania się godzin widzeń z godzinami wyjść na spacer. W ocenie Mechanizmu niezbędne jest w tej sytuacji sprawdzenie możliwości

zachodzenia takich kolizji w praktyce, poprzez porównanie grafików spacerów i widzeń. Mając na uwadze możliwość uczestnictwa w widzeniach dzieci, Krajowy Mechanizm Prewencji stoi ponadto na stanowisku, że władze więzienia powinny zadbać o zagwarantowanie możliwie jak najmniej uciążliwych warunków spotkań dzieci z ich bliskimi pozbawionymi wolności. Zasadne byłoby stworzenie w tym celu kąciaka dla dzieci wyposażonego w zabawki.

9. Prawo do ochrony zdrowia

Na potrzeby związane z udzieleniem podstawowych świadczeń medycznych osadzonemu z Oddziału, przeznaczono i odpowiednio wyposażono gabinet lekarski znajdujący się na jego terenie. Lekarz przyjmuje w dni powszednie w godzinach 10.00 – 12.00 oraz 13.00 – 15.00. Poza godzinami pracy lekarza ambulatorium, w przypadkach pilnych, więźniowie mogą liczyć na pomoc lekarza dyżurnego szpitala działającego na terenie jednostki. W jednostce zatrudniony jest także lekarz stomatolog, który przyjmuje pacjentów w poniedziałki i czwartki w godzinach 9.00 – 12.00. Poza lekarzem pierwszego kontaktu, osadzeni mają również dostęp do konsultacji specjalistycznych, które odbywają się zarówno na terenie jednostki (szpital) lub poza nią. Warunkiem przeprowadzenia badania przez specjalistę jest wystawienie skierowania przez lekarza ambulatorium. W odniesieniu do lekarza psychiatry, skierowanie może wystawić również psycholog. W 2011 r., lekarz ambulatorium zaordynował konsultacje specjalistyczne w placówkach medycznych znajdujących się poza jednostką w 35 przypadkach; w 2012 r. (do dnia wizytacji) zgłosił taką potrzebę w 5 przypadkach.

Na wyposażeniu gabinetu lekarskiego, znajduje się sprzęt do ratowania życia - zestaw przeciwstrząsowy oraz worek samorozprężalny (resuscytator). Z informacji przekazanych wizytującym przez pielęgniarkę wynika, że nie występuje problem z zaopatrzeniem w leki.

Z informacji przekazanych wizytującym przez więźniów wynika, że świadczenia medyczne odbywają się, co do zasady, poza zasięgiem wzroku i słuchu funkcjonariuszy działu ochrony.

Większość osadzonych, z którymi przeprowadzono rozmowy, nie zgłaszała uwag dotyczących opieki medycznej, jednakże pojawiły się pojedyncze skargi dotyczące bagatelizowania zgłaszanych dolegliwości, opryskliwego zwracania się do pacjentów przez lekarza pierwszego kontaktu, braku skuteczności leczenia oraz niezapewnienia prawidłowej opieki medycznej.

10. Oddziaływania terapeutyczne

Każdy z osadzonych, który trafia do Oddziału jest najpierw diagnozowany w Ośrodku Diagnostycznym Aresztu Śledczego w Łodzi, gdzie sporządzane jest orzeczenie psychologiczno penitencjarne, zawierające wielostronny opis deficytów i problemów funkcjonowania (emocjonalnego, poznawczego, zachowania) i ich uwarunkowań oraz stwierdzające potrzebę skierowania do penitencjarnego systemu terapeutycznego.

W początkowym okresie pobytu więźnia w Oddziale na podstawie orzeczenia z ośrodka diagnostycznego i obserwacji sporządzany jest indywidualny program terapii zawierający:

1. diagnozę przyczyn zaburzeń i ich opis w sferze poznawczej emocjonalnej, zachowania i relacji interpersonalnych, stanu psychofizycznego oraz problemu który był podstawą skierowania do oddziału terapeutycznego;
2. indywidualny program terapii obejmujący spis oddziaływań: poprzez działania wychowawcze, pracę, terapię zajęciową, zajęcia kulturalno oświatowe i sportowe, system kar i nagród, budowanie kontaktów ze środowiskiem zewnętrznym (listy, kontakt telefoniczny, widzenia), psychoterapie indywidualna i grupowa. Oddziaływaniom tym odpowiadają odpowiednio sformułowane zadania dla osadzonego, oraz kryteria oceny realizacji danego oddziaływania

Każdy z osadzonych ma założoną teczkę, w której znajduje się m.in. orzeczenie i skierowanie z ośrodka Diagnostycznego Aresztu Śledczego, indywidualny plan terapii.

Od stycznia 2007 roku Oddział został wskazany do realizacji programu i oddziaływań resocjalizacyjnych i terapeutycznych wobec sprawców przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajowości. Pełen cykl oddziaływań wobec sprawców przestępstw seksualnych trwa 12 miesięcy. Jego realizacja może trwać dłużej w zależności od potrzeb. W etapie wstępnym oddziaływania korekcyjne i treningi umiejętności społecznych w ramach ogólnego programu terapeutycznego, oraz indywidualne i grupowe oddziaływania w zakresie: edukacji psychoseksualnej, a także grupową psychoterapię i indywidualne konsultacje ukierunkowane na wgląd i korektę mechanizmów prowadzących do zachowań przestępczych na tle seksualnym. Program kończy trening zapobiegania nawrotom przez rozpoznanie sygnałów alarmowych, budowanie zaplecza moralnego i sieci wsparcia po opuszczeniu zakładu.

Indywidualne programy terapeutyczne są realizowane w ramach programu terapeutycznego Oddziału. Etap pierwszy programu jest okresem adaptacji w Oddziale, rozeznania stylów funkcjonowania, problemów i deficytów. Sporządzany jest indywidualny program terapeutyczny, który jest realizowany po wyrażeniu przez osadzonego zgody. W razie braku zgody jest on ponownie formułowany i przedstawiany po 6 miesiącach. Możliwe jest też wyrażenie zgody i realizacja wybranych elementów programu.

W drugim etapie osadzony jest włączany w poszczególne formy zajęć indywidualnych i grupowych. Etap trzeci związany jest z przygotowaniem do opuszczenia oddziału i weryfikacją trwałości zmian uzyskanych w terapii.

Zajęcia terapeutyczne mają formę oddziaływań psychologicznych - treningów (umiejętności społecznych, relaksacji i radzenia sobie ze stresem, rozwiązywania konfliktów, empatii,) warsztatów (samowiedzy, budowania systemu wartości, edukacji na temat mechanizmów uzależnienia) i terapii grupowej (biblioterapia, bajkoterapia, psychorysunek),

Prowadzona jest także terapia zajęciowa (prace plastyczne wystawiane są na aukcje na cele społeczne, lub zdobią pomieszczenia oddziału). Działa pracownia komputerowa i sala zajęć ruchowych, gier sportowych oraz ćwiczeń fizycznych.

Mityngi AA, odbywają się w dwu grupach – jedna dla wszystkich oddziałów, druga w obrębie oddziału dla skazanych o niższym potencjale intelektualnym, którzy mają trudności z przyswajaniem treści prezentowanych na mityngach ogólnozakładowych.

Grupa edukacyjno korekcyjna ABAKUS ma za zadanie przeciwdziałanie uzależnieniom i nadużywaniu od alkoholu i substancji psychoaktywnych

Realizowany jest też program korekcyjno – edukacyjny dla sprawców przemocy. Warsztaty poszukiwania pracy – dla osób ze zbliżającym się terminem zakończenia odbywania kary

Elementami oceny efektów programu terapeutycznego jest zaangażowanie w uczestnictwo w zajęciach, nabyta wiedza i umiejętności, zmiany w zachowaniu w relacjach społecznych w oddziale, w stosunku do członków rodziny i ewentualnie w miejscu pracy, redukcja zachowań autoagresywnych, agresji i eskalacji konfliktów.

Krajowy Mechanizm Prewencji uważa, że organizacja opieki terapeutycznej w jednostce jest bardzo dobra. Program terapeutyczny jest zbudowany w oparciu o adekwatny do potrzeb i sytuacji model teoretyczny, jest bogaty w różnorodne rodzaje oddziaływań indywidualnych i grupowych stwarzając możliwość doboru poszczególnych oddziaływań do potrzeb i możliwości poznawczych osadzonych. Relacje przekazane ekspertowi KMP przez osadzonych na temat terapii, zarówno tych z wyższym intelektem jak i upośledzonych umysłowo, były pozytywne. Osadzeni ocenili pozytywnie możliwości zdobycia nowych wiadomości i umiejętności, dostępność i pozytywne podejście do nich psychologów i terapeutów. W jednej rozmowie pojawiło się zastrzeżenie do zbyt słabego poinformowania przed udziałem w poszczególnych modułach zajęć terapeutycznych o ich zawartości. Rozmówca

oczekiwał by dokładniejszego poinformowania przed podjęciem decyzji o udziale w danych zajęciach o ich harmonogramie i zawartości treściowej.

11. Oddziaływania kulturalno-oświatowe

Zajęcia kulturalno-oświatowe, w których biorą udział osadzeni z Oddziału mają w przeważającej większości formę kół zainteresowań (filmowe, komputerowe, językowe, internetowe, modlitewne). W Oddziale redagowana jest ponadto gazетка więzienna – miesięcznik NOE. Dzięki istniejącej bazie rekreacyjno-sportowej (siłownia, stoły do tenisa, piłkarzyki) dla osadzonych organizowane są również zajęcia sportowe o charakterze ogólnorozwojowym. Oddział dysponuje także świetlicą, w której osadzeni mogą grać w gry planszowe.

W jednostce funkcjonuje biblioteka, której księgozbiór liczy ponad 10 tys. książek oraz radiowęzeł. Przegląd woluminów znajdujących się w bibliotece potwierdził, że znajdują się wśród nich akty prawne tj. kodeksy karne, cywilne, administracyjne oraz tłumaczenia regulaminów organizacyjno-porządkowych wykonywania tymczasowego aresztowania i kary pozbawienia wolności na języki obce (rosyjski, angielski, niemiecki, francuski). Warto jednakże zauważyć, że ze względu na datę wydania kodeksów (stany prawne na rok 2001, 2003) ich treść jest w znaczącej treści zdezaktualizowana. Z informacji przekazanych wizytującym przez władze jednostki wynika, że w razie zgłoszenia przez więźnia potrzeby zapoznania się z konkretnym aktem prawnym, jego aktualna wersja zostaje mu udostępniana przez wychowawcę. Wskazana praktyka potwierdzona została również przez osoby pozbawione wolności, w trakcie rozmów z pracownikami KMP.

Skazani dość pozytywnie ocenili oferowaną im gamę zajęć kulturalno-oświatowych. Niewątpliwie ocena taka wynikała również z bogatej oferty terapeutycznej, z której korzystają na co dzień. Pojedyncze uwagi krytyczne, odebrane przez pracowników KMP w analizowanej kwestii, dotyczyły braku wyjść na świetlicę w weekendy oraz pokrywania się grafików zajęć

terapeutycznych z zajęciami komputerowymi. Podobnie jak w przypadku widzeń tak i w tej kwestii Mechanizm zaleca dokonanie przez administrację jednostki przeglądu grafików zajęć terapeutycznych i komputerowych pod kątem ewentualnych kolizji, które mogą mieć miejsce i powodować nieuzasadnioną konieczność dokonywania wyboru pomiędzy jednymi, a drugimi zajęciami.

12. Prawo do praktyk religijnych

Osoby pozbawione wolności, z którymi rozmawiali przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji, potwierdziły możliwość brania udziału w mszach św. organizowanych w kaplicy Zakładu. Wszyscy rozmówcy byli wyznania rzymsko-katolickiego. Odebrano jednakże pojedyncze uwagi dotyczące pokrywania się godzin mszy św. z wyjściami na spacer. Wskazują one na potrzebę przeanalizowania obu grafików pod kątem ewentualnych kolizji w realizacji obu praw.

13. Zalecenia

Na podstawie art. 19 Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, Krajowy Mechanizm Prewencji zaleca Dyrektorowi Zakładu Karnego nr 2 w Łodzi:

1. wyeliminowanie nieprawidłowości w traktowaniu osadzonych przez funkcjonariuszy działu ochrony pełniących służbę w Oddziale;
2. zamontowanie trwałych przesłon w kąciach sanitarnych;
3. wyposażenie piętrowych łóżek w drabinki i barierki zabezpieczające przed upadkiem;
4. dokonanie przeglądu stanu oświetlenia w celach mieszkalnych połączone z wymianą żarówek na mocniejsze oraz uzupełnieniem brakujących;
5. stworzenie osobnej sali do odbywania widzeń w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt;

6. zwiększenie częstotliwości kąpeli dla osadzonych;
7. dostosowanie jednej z cel mieszkalnych do potrzeb osób z niepełnosprawnością;
8. dokonanie przeglądu grafików wyjść na spacer, msze św., widzeń, zajęć terapeutycznych oraz komputerowych pod kątem zachodzenia ewentualnych kolizji oraz wyeliminowanie tychże;
9. dbanie o przekazywanie więźniom informacji na temat przyczyn podejmowanych wobec nich decyzji, które dotyczą ich bezpośrednio.

Opracował: Przemysław Kazimirski